

Svar på skriftligt spörsmål SSS 340/2022 rd

Svar på skriftligt spörsmål om att förbättra stödet för lärande i gymnasiet

Till riksdagens talman

I det syfte som anges i 27 § i riksdagens arbetsordning har Ni, Ärade talman, till den minister som saken gäller översänt följande skriftliga spörsmål SS 340/2022 rd undertecknat av riksdagsledamot Eeva-Johanna Eloranta /sd m.fl.:

Ämnar regeringen vidta åtgärder för att inleda en separat speciallärarutbildning som riktar sig till specialundervisning i gymnasiet,

ämna regeringen i samarbete med studentexamensnämnden upprätta riksomfattande förpliktande anvisningar att utföra tester för inlärnings svårigheter redan i början av gymnasiet, och

ämna regeringen i samarbete med studentexamensnämnden ta fram ett nationellt testbatteri för utredning av inlärnings svårigheter som kan genomföras på internet?

Som svar på detta spörsmål anför jag följande:

Gymnasielagen 10.8.2018/714 innehåller bestämmelser om stöd för studerande. Enligt 28 § i lagen har studerande som på grund av särskilda språkliga svårigheter eller andra inlärnings svårigheter har svårt att klara av studierna rätt att få specialundervisning och annat stöd för lärandet enligt individuella behov. Stödåtgärderna genomförs i samarbete av undervisningspersonalen. Stödbehovet ska bedömas i början av studierna samt regelbundet när studierna framskrider. Stödåtgärderna antecknas på den studerandes begäran i den studerandes individuella studieplan. Syftet med bestämmelserna om stöd för studerande var att trygga likabehandlingen av studerande.

Statsrådets förordning om behörighetsvillkoren för personal inom undervisningsväsendet (986/1998) innehåller bestämmelser om behörighet att meddela specialundervisning. Statsrådets förordning om universitetsexamina (794/2004) innehåller bestämmelser om utbildning till speciallärare. Universiteten anordnar speciallärarutbildningen så att den ger de föreskrivna behörigheterna som speciallärare. Vid universitet utbildas speciallärare även för gymnasiernas behov. Det är möjligt att utbilda sig till speciallärare för gymnasiet till exempel genom att vid universitetet genomgå en utbildning till speciallärare eller genom att utöver de studier som krävs för behörighet som ämneslärare vid gymnasiet avlägga studier för speciallärare som omfattar 60 studiepoäng

(studier som ger yrkesfärdighet för uppgifter inom specialundervisning) Studierna för speciallärare kan avläggas separat även efter en lämplig examen eller utbildning.

Universiteten har befogenhet att besluta om utbildningens närmare innehåll och tyngdpunkter. I detta sammanhang kan universiteten utvidga innehållet i utbildningarna ännu mer för att även ta hänsyn till gymnasieutbildningens särdrag. Universitetens kandidat- och magisterprogram för speciallärare kan innehålla olika studieinriktningar eller linjer av vilka de utexaminerade får olika speciallärarbehörigheter såsom till exempel speciallärare inom småbarnspedagogik, specialklasslärare, speciallärare. Till exempel riktar sig studerande på linjen för speciallärarutbildning vid Östra Finlands universitet vanligen in på att bli speciallärare i högstadiet och gymnasiet. De studerande har möjlighet att utöka sin lärarbehörighet och sitt kunnande genom sina biämnesval och valfria studier som ingår i examen. Under de praktikperioder som ingår i studierna är det ofta också möjligt att utföra praktik i ett gymnasium.

För närvarande har sex universitet ansvar för utbildning av speciallärare. Antalet personer som tagit emot en studieplats inom en speciallärarutbildning har ökat sedan 2016. I enlighet med de utvidgningar av utbildningsansvaret som genomfördes i början av 2022 har även Lapplands universitet från och med den 1 augusti 2023 ansvar för att utbilda speciallärare. Utvidgningen av utbildningsansvaret bidrar till att öka antalet utbildade speciallärare. Undervisnings- och kulturministeriet för en regelbunden resultatstyrningsdialog med universiteten, och i samband med diskussionerna kan ministeriet också lyfta fram de utvecklingsbehov som lagstiftningsändringarna medför för lärarutbildningen. Dessutom har kompetensbeskrivningarna för speciallärarstudier och kompetensbehov för speciallärare diskuterats med högskolorna i Lärarutbildningsforumet.

Av ovan nämnda skäl har ministeriet inga planer på att inleda en separat speciallärarutbildning för gymnasier. Däremot är det möjligt för ministeriet att vid beslutsfattandet om finansieringen av fortbildningen av lärare beakta de utbildningsbehov som hänför sig till beredskapen för specialundervisning vid gymnasier.

Enligt 9 § 1 mom. i lagen om studentexamen (502/2019) får en examinand på grund av sjukdom, funktionsnedsättning, särskilda läs- och skrivsvårigheter eller ett främmande språk som modersmål eller av någon annan därmed jämförbar orsak avlägga provet på avvikande sätt.

I enlighet med studentexamensnämndens föreskrifter av den 11 december 2020 om hur skäl som försämrar en examinands prestation i ett prov beaktas i studentexamen ska utlåtandet om de särskilda läs- och skrivsvårigheterna och graden av dem ges av en speciallärare, en psykolog eller en talterapeut som är insatt i frågan. Nämnden har också bestämt vilka tester som ska användas för utlåtandena. Vid bedömningen av särskilda svårigheter hos finskspråkiga studerande inför studentexamen används Niilo Mäki Institutets (NMI) individuella test av läs- och skrivförmåga

för unga och vuxna. De sex testerna i testbatteriet i fråga är obligatoriska. Dessutom rekommenderar nämnden i sina föreskrifter att man som screeningtest ska använda NMI:s DigiLukiseula eller NMI:s testbatteri med en metod för screening av läs- och skrivsvårigheter för unga och vuxna. För utredningen av särskilda läs- och skrivsvårigheter kan utom dessa test vid behov också användas andra test. För examinandens rättssäkerhet ska man enligt anvisningarna använda sådana test som har utvecklats för testning på nationell nivå av studerande på årskurs 7–9 och gymnasier. Testerna ska vara normerade på ett tillförlitligt sätt.

Förutom testerna ska även examinandens provsvar under gymnasietiden och andra prestationer i realämnen eller i modersmål och litteratur samt i främmande språk utnyttjas då utlåtandet görs upp. Om examinanden har främmande språk som modersmål tillämpas testerna för examensspråket och en helhetsöversikt av examinandens situation ges i utlåtandet om läs- och skrivsvårigheter. Om man i ansökan ansöker om specialarrangemang bör ansökan numera även innehålla examinandens individuella studieplan eller de delar av den i vilka enligt 28 § 2 mom. i gymnasielagen (714/2018) antecknats stödåtgärder som använts i provsituationer eller annan utredning över de stödåtgärder som söks. Stödbehov som konstaterats under gymnasiestudierna eller under andra studier och de stödåtgärder som genomförts utgör en central grund då behovet av specialarrangemang bedöms. Specialarrangemang kan dock beviljas för examensproven även om examinanden inte tidigare har fått några stödåtgärder under sina studier. Då ska det i ansökan specificeras hur det skäl som försämrar examinandens provprestation inverkar på hur examinanden klarar sig i studentexamen och varför specialarrangemang behövs.

Särskilda läs- och skrivsvårigheter beaktas i examen i regel genom specialarrangemang. Syftet med specialarrangemangen är att skapa rimliga och lika möjligheter för examinanderna att avlägga proven. Specialarrangemangens innehåll bestäms från fall till fall enligt orsakerna och graden av svårigheter som de orsakar. Studentexamensnämnden graderar läs- och skrivsvårigheternas inverkan på provprestationen enligt en skala i fyra steg: ingen störning, inverkar i någon mån, inverkar påtagligt och inverkar mycket kraftigt. Även examinander vars särskilda läs- och skrivsvårigheter inverkar på provprestationen i någon mån har nuförtiden rätt att för proven i examen som specialarrangemang använda en större skärm och förstora fonten.

Om examinandens provprestation har försämrats på grund av sjukdom eller funktionsnedsättning eller av någon annan därmed jämförbar särskild vägande orsak, och specialarrangemangen inte kan anses tillräckliga för att trygga examinandens förutsättningar att avlägga provet på lika villkor som de andra examinanderna kan Studentexamensnämnden enligt 18 § 3 mom. i lagen om studentexamen beakta detta i bedömningen. Syftet är att trygga situationen för examinander som på grund av de nämnda orsakerna har en sämre ställning än andra examinander när de avlägger provet. Eftersom en avvikande bedömning utgör ett undantag från principen om likabehandling av examinanderna tillämpas den dock på ett restriktivt sätt. Avvikande bedömning tillämpas endast om specialarrangemang inte kan anses tillräckliga för att trygga lika möjligheter att avlägga provet, oberoende av om specialarrangemang har sökts eller använts. Avvikande bedömning används

i princip endast för att undvika återvändsgränder i utbildningen i situationer där sjukdom, funktionsnedsättning eller någon annan därmed jämförbar särskild vägande orsak kan hindra examinandens från att bli student på grund av ett underkänt prov.

I den doktorsavhandling som nämns i det skriftliga spørsmålet har utlåtanden av finskspråkiga examinander som studerat vid dag- och vuxengymnasier och deltagit i studentexamen våren 2008 använts som forskningsmaterial. Materialet utgjordes av sammanlagt 793 utlåtanden. I dagens läge behandlar Studentexamensnämnden årligen närmare 3 000 utlåtanden om särskilda läs- och skrivsvårigheter. Antalet utlåtanden har ökat betydligt under de senaste tio åren. När avhandlingens forskningsmaterial utarbetades 2008 hade nämnden ännu inte bestämt att de obligatoriska test som beskrivs ovan skulle användas vid utarbetandet av utlåtanden om läs- och skrivsvårigheter. Enligt nämndens utlåtanden fungerar de nuvarande testerna.

Utgångspunkten för stödet i gymnasiet är att den studerande blir van att använda medel som stödjer hans lärande och ökar färdigheterna att övergå till fortsatta studier och arbetslivet. Specialarrangemangen för studentexamen utgör en stödåtgärd i denna helhet.

Även om situationen har utvecklats i en positiv riktning till följd av de nya bestämmelserna om specialundervisning vid gymnasier och examensnämndens mer exakta och enhetliga handledning som därmed stärkt rättsskyddet för studerandena och examinanderna, följer undervisnings- och kulturministeriet den kommande utvecklingen och riktar nödvändiga stödåtgärder på basis av den. Ministeriet utreder också under hösten möjligheterna att inom ramen för kvalitets- och tillgänglighetsprogrammet för gymnasier inleda ett utvecklingsarbete för att klargöra och stödja processerna för stöd för lärande och specialundervisning vid gymnasier.

Helsingfors 4.7.2022

Undervisningsminister Li Andersson